

## A MINDIG ÚJRAKEZDÉS HITÉRŐL ÉS AZ AKARATRÓL

Részletek beszélgetésünkből Nagy Kálmán nyugalmazott huszárezredessel, Budakeszi díszpolgárával

(folytatás a 13. oldalról)

– Életem Nyíregyházán kezdődött 95 évvel ezelőtt. Ott születtem, ott gyerekeskedtem. Kilenc éves koromban megkérdezték tőlem: „Fiam, szeretnél-e huszár lenni?” Rábólintottam, mint minden korombéli fiúgyerek akkoriban. Így történt, hogy 1931-ben huszárhadnaggyá avattak a Ludovika Akadémián. Az első helyőrségem is Nyíregyháza volt. A huszárok felszereléséhez a legegyszerűbb fegyverek tartoztak akkoriban: a kard, puská és hát a legnagyobb fegyver, amit eleinte használhattunk a golyószóró volt. 1939-ben Kárpátaljára kerültem a 3. Nádasdy huszárezreddel, melyben szolgáltam. Az ezreddel, miután Magyarországhoz visszakerült a Felvidék déli része, március 15-én, amikor Csehszlovákia felbomlott, elindultunk a Vereckei-szoros felé. Huszárszázadok már előre törtek akkor, őket kellett volna géppuskával támogatni, de mi az élen jártunk. Akkor két szegény huszárom hősi halált is halt, sisakon keresztül, homlokon lőtték mindkettőt. Egy ellenséges gránát ágyútüzet kaptunk, de szerencsére senki sem sebesült meg, nehézségem második lövésre kilőtték az ellenséget. S akkor, 1939. március 16-án délután fél 3-kor vitéz Bély Alajos vezérkari ezredes elsőnek ért fel a Vereckei-szorosba csapatai élén, és ölelkezett össze a lengyel testvérekkel, mert akkor lengyelek voltak a túlsó oldalon. Ez volt a tűzkeresztség az életemben.

– 1939-ben megnősültem. Régi nagy szerelemem vettem el, nagyon boldog voltam, nagyon szerettem, sajnos már közel húsz éve, hogy elvesztettem. Gyönyörű lány volt, Angyalkának hívták, Bizony Angyalka. Két kislányunk született. Abból két unoka, és hála Istennek három dédunoka. Két kis dédunoka most is itt nyüzsög körülöttem legnagyobb boldogságomra.

– 1941-ben, amikor Magyarország kénytelen volt belépni a háborúba, akkor egy lovasdandárt küldtek a gyorshadtest keretében. A Tatar hágótól indultunk támadásra. Augusztus 15-én reggel 7 körül óra között egy óriási tarlón állt a lovasdandár, már két nap óta nem volt víz, sehol egy árnyék, egy fa. Távol a társaimtól leültem egy kis szalmakupacra. Alighogy leültem, a fejem fölött motorzúgást hallottam. Felnézek, hát egy repülőgép van épp a fejem felett. Na mondom, ha ez egy bombát dob, az pont a fejemre esik. Ahogy gondoltam, már zuhan is lefele a bomba. Jött sivitva az első, robbant. Jött a második, robbant, amikor a harmadik robbant, akkor már elkészültem a legrosszabbra. De a negyedik nem robbant fel, ha-



nem befürödött a földbe. Nagyváradon aztán a feleségem elmesélte, hogy augusztus 15-én, Mária mennybemenetelek, akkor reggel 7 körül a Szt. László téri templomban a Szűz Mária szobor előtt imádkozott értem. Hát én ezt csodának veszem, Isten áldásának, az ima meghallgatásának.

– 1944. május 15-én a 20. egri gyaloghadosztálynak a huszárszázada voltunk. Kimentünk a Dnyeperhez, a határon túl, Sztaniszlau közelébe. Egy hónapig nyugodtan éltünk, tartalékban volt a század. De aztán jött egy óriási orosz támadás, bekerítettek bennünket 100 km-re a hátunk mögött. A parancs az volt, hogy mindenki ássa be magát, s az utolsó tőlényig tüzeljen. Ez az öngyilkosságot jelentette. Elhatároztam, hogy amíg huszár vagyok, lovam van, addig fogságba nem esem. Egy erdőben zártak körül bennünket. Az erdő déli részébe lovolgova századommal nagy zajt kelteve oda csaltuk az oroszokat, és egy másik úton, lóháton, vágóban kézig-ránátot dobálva, hajrázva át tudtunk törni és utánunk a német hadosztály, szinte az egész...

– 1944. december 5-én megbíztak, hogy állítsak fel egy új huszárszázadot. Elmentem Érsekújvárra, s összegyűjtöttem az ottani tartalékosokat: „Nagyon nehéz a helyzet, szinte lehetetlen, de gondolatok arra, hogy mit csinálnak az oroszok a feleségeitekkel, lányaitokkal.” Mindenki jelentkezett. Kiválogattam a legjobb embereket. A Balaton mellett Révfülöptől Balatongyörökiig volt az én védőállásom. Akkor már Zalaegerszegnél voltak az oroszok a hátunk mögött. Ausztriába vonultunk vissza. Ott elismerést kaptam. Három hadosztály ment teljesen szét, de az enyém még az volt, amivel májusban elindultam. Büszke voltam az embereimre, s arra, hogy tudtam rájuk vigyázni.

– 15 hónapot szolgáltam a II. világháborúban, 1941. júliustól novemberig és 1944. május 15.-től 1945. április 3.-ig. Feleségemet apósommal és két kislányunkkal Passauban találtam meg egy uszályon. Három nap alatt megtaláltam őket, ugye ez is egy isteni csoda volt. Október 15-én jöttünk haza. Lakásunkból semmi sem maradt. Elveztem egy földmérő tanfolyamot. A tandíjamat az volt, hogy havat lapátoltam a Budakeszi úton. Közben azonban feljelentettek egy képeslap miatt, amin 1941-ben azt írtam anyámnak, hogy remélem győzedelmesen fogok hazatérni. Kilenc hónapot ültem ezért. De ez még csak a kezdet volt.

– 1956. november 4-én éppen a Parlament előtt mentem el, amikor az ajtón Mindszenty hercegprímás lépett ki a titkárával. Beszédbe elegyedtünk, majd el is váltunk, ők visszamentek az épületbe. Tovább haladva észre vettem, hogy orosz harckocsik jönnek át a Dunán a Parlament felé. Visszasiettem, gondoltam a hercegprímás úr minden bizonnyal mit sem sejt a közelgő veszélyről. Sok kérdezősködés után végre megtaláltam az épület túlsó végén, s az azonnali távozásra próbáltam rávenni. „De hová?”-kérdezte. Az amerikai követség volt legközelebb. A reverendát felhajtották a kabát alá, és a harckocsik géppuskacsövein keresztül elindultunk. Isteni cso-

da volt, hogy sértetlenül értünk el a követségre. A hercegprímást azonnal beengedték. A búcsúzásnál egy fotós lefényképezett bennünket. Valószínű, hogy később ez alapján fogtak perbe. Akkor még a tisztí kórház idegosztályán, egy hadnagytársammal örültek tetteivel magunkat vészeltem át a forradalom leverése utáni hónapokat 1957. márciusig. Csak 1958. október 15-én fogták le. A Mindszentyügy miatt. Először 15 évre ítélték, amit sikerült nyolc évre mérsékelni. Ebből öt évet Márianosztrán töltöttem negyvenkét katolikus, református és unitárius pap társaságában 1963. március 26-án szabadultam 22 kilóval könnyebben. Megpróbáltak beszervezni, de ellenálltam. Attila úti lakásunkat elvették. Még most is benne lakik az az ávos, akinek sikerült megszereznie. Családomat távollétemben egy Dembinszky utcai lakásba telepítették át, de 1964-ben Budakeszire költöztünk mostani házukba. 25 évig, nyugdíjazásomig nyomdai korrekorként dolgoztam a Zrínyi Nyomdában. Közben minden szabadidőmet hadtörténeti kutatásoknak szenteltem, a bölcsészkar történelem szakába is belevágtam, hadtörténeti előadásokat tartottam. Szakértőnek kértek fel több magyar történelmi filmhez, pl. az akkoriban forgatott Kőszívű ember fiaihoz, de dolgoztam az Egy magyar nábobban, a Kárpáthy Zoltánban, az Egri Csillagokban, a Klapka légióban, a Vívát Benyovszkyban, a 80 huszárbán, összesen 30 filmnél.

– 1990 után rehabilitáltak, s akkor léptettek elő huszárezredessé. Szeretek Budakeszin élni. Bekapcsolódtam a Kárpátaljai Szövetség munkájába, hiszen sokáig huszárként ott szolgáltam, kislányom is ott született és a Széchenyi Baráti Kör vezetőségi tagja is lettem.

– Nagyon büszke vagyok arra, hogy 1943. október 6-án emelhettem egy huszár hősi emlékművet. A helyi magyar gimnazisták azóta is ott tartják október 6-i ünnepségeiket. Az akkori sajtó így írt erről: „Nagy Kálmán százados mondott katonaszívből fakadt, s minden ember szemében könnyeket fakasztó avatóbeszédet.”

– A magyar huszár fegyvernem a Mátyás király által 1481. március 11-én megörökített „huszár” szót véve alapul közel 500 évig állt fenn, hirdetve a magyar nép rendkívüli katonai képességeit szervezésben, hadművészetben. Jelképezte, és tetteivel megvalósította mindazon legszentebb erényeket, melyek mindig biztosították nemzetünk fennmaradását: a mindig újrakezdés hitét és akaratát s az érte végzett szívós munkát, a haza rögéhez való hű ragaszkodást.

**Koós Hutás Katalin**